

Bývalí národní socialisté na jihovýchodě Moravy pod dohledem Státní bezpečnosti. Příklad využití tzv. kontrolních sítí proti domácím nepřátelům poúnorového režimu

(Libor Bílek)

V poslední době vystoupila v souvislosti s tématem „třetího odboje“¹ do popředí problematika tzv. kontrolních sítí Státní bezpečnosti (StB), jejichž prostřednictvím tajná policie činnost odbojových organizací i jednotlivců jednak monitorovala a posléze likvidovala, někdy ale také zřejmě sama provokovala.² Dosud však zřejmě neexistuje žádná práce, které by se využíváním kontrolních sítí věnovala po historické stránce odborně, tedy s patřičným odstupem a kritickým zhodnocením.³

Cílem předkládané studie je proto problematiku tzv. kontrolních sítí nejprve kriticky popsat a v další části přiblížit prostřednictvím popisu konkrétního případu, a to od stadia vytvoření kontrolní sítě přes její rozšiřování a využívání až po ukončení její činnosti. Daný případ, který můžeme považovat za jeden z mnohých, se odehrál v průběhu let 1948 až 1950 v jihovýchodním cípu Moravy, především na území tehdejších okresů Břeclav a Hodonín. Zkoumanou kontrolní sítí zde převážně z bývalých příslušníků národněsocialistické strany vybudovalo velitelství StB v Uherském Hradišti, konkrétně příslušník Jaroslav Tureček.

Kontrolní síť StB – fungování, využívání a hodnocení

Státní bezpečnost pod pojmem „kontrolní síť“ rozuměla skupinu odpůrců režimu (aktivních či pasivních), se kterou byl v kontaktu její příslušník v přestrojení. Takovýto příslušník (někdy zastoupený jen osvědčeným tajným spolupracovníkem) pak před skupinou vystupoval nejčastěji jako agent nebo přímo příslušník některé západní výzvědné služby. Dokument nazvaný „Systematika práce v kontrolní síti“⁴ popisuje počínání příslušníků StB

---

¹ Termín „třetí odboj“ je zde užít s plným vědomím jeho problematičnosti i všech zjednodušení, které sebou nese. Pro kritické zhodnocení tohoto termínu i s ním spojeného konceptu nazírání na nejnovější dějiny srov. Vítězslav SOMMER, *Cesta ze slepé uličky „třetího odboje“*, Soudobé dějiny 1/2012, s. 9–36. Zde také odkazy na základní literaturu k tomuto tématu.

² Tzv. kontrolní síť využili jako centrální motiv autorská dvojice Kasáček – Navara v jejich nejnovější populárně naučné knize (Luděk NAVARA – Miroslav KASÁČEK, *Volavčí síť. Po stopách třetího odboje*, Brno 2012) a Jiří Šindar ve svém televizním dokumentu České televize *Moc má jméno šibenice* z roku 2013 (scénář i režie Jiří Šindar).

³ Problému se dotknul pouze J. Málek (Jiří MÁLEK, *Metody Státní bezpečnosti na likvidaci třetího odboje v letech 1948–1953*, in: *Za svobodu a demokracii*, sv. 1: *Odpor proti komunistické moci*, edd. Jaroslav Cuhra – Václav Veber, Praha 1999, s. 60–84.)

⁴ Dokument v celém znění (ovšem bez odkazu na zdroj) cituje ve své studii Jiří Málek (viz předchozí poznámka), dvojice Kasáček – Navara pak přímo otiskují jeho kopii (F. KASÁČEK – L. NAVARA, *Volavčí*

v kontrolních sítích takto: „*Naši orgánové vystupují ve styku s protistátními živly individuálně, buď jako spojky neznámé ilegální organizace, nebo jako neznámí ilegální pracovníci, nebo jako reprezentanti vojenské organizace a nebo jako lidé, kteří potřebují pomoc a podporu.*“ Smyslem tohoto počínání bylo získat si u dané skupiny důvěru a následně nad ní převzít pokud možno naprostou kontrolu, aniž by si to skupina vlastně uvědomila: „*Protože tito lidé věří, že naši orgánové dostávají pokyny ze zahraničí, věří a chovají se podle těchto pokynů.*“ V konečném důsledku tak „*členové kontrolní sítě fungují jako kvalitní, nevědomí agenti, kteří naše orgány napojují zásadně na stávající ilegální organizace, nebo na jednotlivce protistátně pracující, z kterých se buď podle povahy jejich práce a nebo podle jejich možností kontrolní síť rozšiřuje a nebo se tito lidé realizují* (tzn. zatýkají – pozn. L. B.).“

Z uvedené citace vyplývá, že bezpečnost kontrolní sítě využívala podle okolností dvojím způsobem:

1) jednalo-li se o skupinu, která prozatím nepodnikala nějakou pro režim zvlášť nebezpečnou činnost, nechali ji příslušníci StB nadále pracovat s tím, že pouze usměrňovali její činnost. Díky tomu pak mohli poměrně úspěšně monitorovat dění v regionu, kde skupina působila, a tím i získávat přehled o nově vznikajících skupinách, případně se napojovat na další, již existující. Při tomto postupu jim napomáhala snaha samotných odbojářů kontaktovat co nejvíce dalších odpůrců režimu, což příslušníci StB ještě ochotně přizívali.

2) pokud skupina odpůrců režimu, na níž se StB napojila, již vyvíjela nějakou aktivní činnost, tj. např. shromažďování nebo dokonce používání zbraní, snažila se StB takovou skupinu většinou co nejdříve zlikvidovat, tedy pozatýkat její členy, ale tak, aby nevyšla najevo pravá totožnost přestrojeného příslušníka StB coby západního agenta. Docházelo tak k fingovaným přestřelkám, „náhodným“ zatčením a podobně. Během zatýkání však byli mnozí členové kontrolní sítě záměrně ponecháváni na svobodě, aby tak síť mohla nadále fungovat. Jiní zatčení byli opět propouštěni, když s nimi byl před tím podepsán závazek ke spolupráci, a následně buďto ponechání v místě bydliště, aby tak zmnožili řadu tajných spolupracovníků, nebo posílání do vzdálenějších oblastí, kde se měli napojit na tam působící odbojové organizace a de facto tak vytvářet kontrolní sítě nové.

V praxi se oba způsoby různě prolínaly, resp. druhý zmíněný zpravidla dříve či později navázal na první – po té, co kontrolní síť určitou dobu fungovala, byla většina jejích členů nakonec pozatýkána a následně odsouzena. Podle výše citovaného dokumentu si při tom příslušníci bezpečnosti velmi cenili toho, že tímto způsobem jsou schopni mnohé nebezpečné skupiny odvrátit od ozbrojených akcí „*na neškodné pole zpravodajské práce*.“ Skutečnost však někdy byla taková, že přestože si to bezpečnost mnohdy neuvědomovala (nebo uvědomit nechtěla), činnost některých odbojových skupin byla prostřednictvím kontrolních sítí namísto kontroly spíše povzbuzována, resp. přímo vyvolávána.

Nutno podotknout, že kontrolní síť tak, jak byly výše popsány, nebyly nikdy vedením Státní bezpečnosti schváleny ani propagovány jako vhodný způsob práce, nebyly však ani zakazovány. K jejich využívání nebyly nikdy vydány žádné směrnice a tak i samotný termín „kontrolní síť“ se ve vnitřním styku jednotlivých složek StB vyskytuje jen zřídka. Jsme tedy svědky poněkud zvláštní situace, kdy je z konkrétních kauz zřejmé, že tento způsob práce byl relativně hojně využíván, avšak většina soudobých dokumentů vzniklých „uvnitř“ StB se tváří, jako by vůbec neexistoval. Jednou z mála výjimek je výše citovaný dokument, ten však svou dikcí působí spíše jako jakási apologie, jako obhajoba způsobu práce, proti němuž jsou vznášeny výhrady. Zdá se tedy, že kontrolní síť byly minimálně z hlediska velení StB spíše trpěným než oceňovaným způsobem práce.

Nabízí se samozřejmě otázka, co danou situaci způsobilo. Pravděpodobnou odpověď nám poskytne pohled na jeden z nástrojů, který StB v boji proti nepřítelům režimu využívala a který s kontrolními sítěmi úzce souvisí – agentura. Státní bezpečnost se již před únorem 1948 pokoušela získat kontrolu nad veškerým děním ve státě, aby tak mohla každou „protistátní činnost“ odhalit již v prvopočátku. K tomu ji měla sloužit především její agentura, tedy síť tajných spolupracovníků, která měla ideálně pokrývat celý stát a zasahovat do všech vrstev národa. Agentura StB tak vlastně měla vytvořit jednu jedinou rozsáhlou „kontrolní síť“ z celého Československa, v níž by uvízl každý, kdo se rozhodne proti režimu aktivně vystoupit. Budování agentury však postupovalo jen pomalu a obtížně a tak po dobu prvních několika let existence komunistického režimu síť tajných spolupracovníků nefungovala zdaleka podle představ velení StB – spolupracovníků bylo málo, byli špatně vybíráni i řízeni a bezpečnost se proto o „nepřátelské činnosti“ dozvíдалa často se zpožděním. Navíc se u některých příslušníků StB (včetně vyšších velitelů) projevovala nechuť k práci s agenty tím způsobem, který byl oficiálně vyžadován (tj. získávat je z tzv. „nepřátelského prostředí“, pravidelně je úkolovat, vést o jejich činnosti přesné záznamy apod.), k čemuž se přidávala i

skepse ohledně využitelnosti a důvěryhodnosti zpráv, získaných od tajných spolupracovníků získaných z „nepřátelského prostředí“.⁵

Kontrolní síť tak vlastně nahrazovaly to, co se Státní bezpečnost marně pokoušela vytvořit – rozsáhlou a dobře fungující sítí agentů a informátorů, kteří by informace poskytovali pravidelně a hlavně bez nutnosti angažovat ve styku s „nepřáteli“ přímo příslušníky Státní bezpečnosti. Zřejmě ne náhodou proto kontrolní síť mizí ze scény právě v době, kdy se agenturní práce Státní bezpečnosti začíná slibněji rozbíhat, tj. kolem let 1953 a 1954.

Kontrolní síť Státní bezpečnosti na jihovýchodní Moravě

Vznik kontrolní sítě, kterou na jihovýchodě Moravy využívalo velitelství StB v Uherském Hradišti,⁶ popsal přímo její „budovatel“, příslušník bezpečnosti Jaroslav Tureček:⁷ „*Asi tak v jarních měsících roku 1949 (zde se Tureček mylil – dělo se tak už na podzim 1948 – pozn. L. B.) jsme se dohodli na vedení vytvořit kontrolní síť z příslušníků bývalé národněsocialistické strany a agrárníků. Účelem bylo, abychom již v zárodku realizovali případnou jejich odbojovou činnost. Předpokládali jsme, že právě u těchto osob by mohlo dojít k organizování protistátní činnosti. Za tímto účelem byl jsem pověřen vedením, že budu mezi těmito lidmi vystupovat jako agent cizí zpravodajské služby a získávat od nich poznatky o jejich případné činnosti. Jako s jedním z prvních jsem přišel do styku s jistým Čáčkou⁸ z Kvítkovic, bývalým funkcionářem národněsocialistické strany a získal jsem jej ke spolupráci (...) pro cizí zahraniční rozvědku.*“⁹

Další osobou, kterou Tureček kontaktoval, byl sedlák Jan Melichar¹⁰ z obce Týnec u Břeclavi, bývalý příslušník republikánské (agrární) strany a v letech 1947 až 1948 okresní i

---

⁵ K agenturní práci Státní bezpečnosti v daném období srov. Libor BÍLEK, *Sonda do agenturní práce Státní bezpečnosti v prvních letech po únoru 1948*. Diplomová práce. Brno, PdF MU 2010, 73 s. (dostupné také online https://is.muni.cz/th/182689/pedf_m) Zde i odkaz na další literaturu.

⁶ V Uherském Hradišti působila již od roku 1945 oblastní úřadovna StB, která byla na počátku roku 1949 reorganizována na krajské velitelství s působností pro tehdejší kraj Gottwaldov. K organizaci StB ve sledovaném období srov. Jiřina DVOŘÁKOVÁ, *Státní bezpečnost v letech 1948–1953*, Praha 2007.

⁷ Jaroslav Tureček (nar. 1912), vyučený elektromontér, působil v bezpečnostních složkách v Uherském Hradišti jako příslušník zpravodajství od roku 1947 a během své velmi úspěšné kariéry dosáhl hodnosti podporučíka. V roce 1951 však byl za ne zcela jasných okolností propuštěn. Nadále pak pracoval nejprve v dělnických, později i v úřednických profesích. Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. Personální spisy, spis ev. č. 1042/25 Jaroslav Tureček.

⁸ Bedřich Čáčka (nar. 1906) Původně zemědělec, později dělník. V letech 1945 až 1948 funkcionář národněsocialistické strany (člen krajského výkonného výboru a rady Okresního národního výboru ve Zlíně).

⁹ ABS, f. A 8/1 Inspekce ministra vnitra, inv. č. 1405 Jan Melichar, č. l. 54, výpověď Jaroslava Turečka ze dne 1. 7. 1965.

¹⁰ K osobě Jana Melichara i k jeho stykům s Turečkem srov. L. BÍLEK, *Sedlák Jan Melichar, Státní bezpečnost a některé protirežimní aktivity na Hodonínsku na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století*, Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, 1, 2012, s. 94–113.

krajský funkcionář národněsocialistické strany. Turečkova volba na Melichara při tom nepadla náhodou – týnecký sedlák byl totiž již v dubnu 1948 zavázán jako tajný spolupracovník StB (když byl před tím několik dnů držen v Uherském Hradišti ve vazbě a tvrdě vyslýchán), který měl podávat informace o činnosti svých známých z bývalé národněsocialistické a agrární strany a dále zjišťovat, zda se v oblasti nezdržuje bývalý národněsocialistický poslanec (původem z Břeclavska) Antonín Bartoš.¹¹

Melicharův „řídící orgán“ (takto byl nazýván příslušník, který spolupracovníka úkoloval a přebíral od něj hlášení), kterým byl přednosta uherskohradištské úřadovny StB Ludvík Hlavačka,¹² však brzy dospěl k podezření (zřejmě oprávněnému), že Melichar svou spolupráci pouze předstírá a ve skutečnosti sám pracuje proti režimu. Z tohoto důvodu dal Hlavačka příkaz právě Jaroslavu Turečkovi, který na Hlavačkově úřadovně působil jako příslušník zabývající se obranným zpravodajstvím (tj. proti příslušníkům cizích rozvědek), aby se s Melicharem spojil a předstíral před ním, že je ilegálním pracovníkem. Šlo samozřejmě o to zjistit, zda Melichar spolupráci skutečně vykonává, nebo ne.

Tureček proto někdy na konci listopadu 1948 Melichara navštívil přímo u něj doma v Týnci, když se předem nechal ohlásit od Čačky. Melichar o tom později vypověděl: „*Někdy v podzimních měsících 1948 jsem dostal dopis od Bedřicha Čačky. V tom dopise mně Čačka psal, že ke mně posílá člověka, o kterém neví, co si má myslet. Může to být příslušník StB a nebo to může být i zahraniční agent.*“¹³ Když muž po asi dvou týdnech do Týnce přišel, představil se Melicharovi jako „Jindra Janík“. Byl prý „*velmi slušný, obyčejně upravený, nenápadný, menší postavy. Velmi hovorný – tázal se na rodinu, práci v hospodářství, děti a odešel. (...) Řekl, že za 14 dní přijde zase, jestli může.*“¹⁴ Ke své smůle Melichar proti dalšímu setkání nic nenamítal a patrně alespoň na čas uvěřil, že jedná s osobou odhodlanou bojovat proti režimu. Turečkovy návštěvy v Týnci tedy pokračovaly a kontrolní síť se tak mohla dále rozrůstat, protože Melichar Turečka ochotně seznamoval s dalšími svými známými, většinou také bývalými agrárníky nebo národními socialisty.

---

¹¹ K osobě Antonína Bartoše srov. tamtéž, s. 99–101. Zde i odkazy na další literaturu.

¹² K osobě Ludvíka Hlavačky blíže *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989. Ministři a jejich náměstci*, Praha 2009, s. 64–67.

¹³ Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA), f. C 138 Krajská prokuratura Brno (neuspořádáno), spis značky 1 Kn 215/64, č. l. 49, výpověď Jana Melichara ze dne 5. 1. 1966. To, že v dopise vyjádřil pochybnosti o pravé Turečkově totožnosti, potvrdil i Bedřich Čačka. Jak je tedy vidět, Tureček si o své pozici mohl někdy dělat neoprávněné iluze.

¹⁴ Národní archiv v Praze (dále jen NA), f. Generální prokuratura (neuspořádáno), spis značky T 866/51, část 143, dopis Jana Melichara adresovaný Generální prokuratuře.

Jedním z nich byl také bývalý funkcionář národněsocialistické strany, hodonínský lékař Oldřich Kolář.¹⁵ Podle Koláře se mu Tureček představil tentokrát jako „Jindra Táborský“ a „choval se rezervovaně, takže skutečně budil dojem osoby zasvěcené, která nechce zbytečně hovořit. Říkal, že přichází ze západního Německa.“¹⁶ Kolář proto zpočátku uvěřil, „že onen Jindra je skutečně agent ze západu.“¹⁷

Podle Turečkem sepsaných zpráv byli vůči němu Melichar, Čačka i Kolář nejprve obezřetní,¹⁸ navzdory tomu je však byl schopen prakticky okamžitě (již na přelomu let 1948 a 1949) využít pro jednu z tzv. zpravodajských her v zahraničí, v Rakousku.¹⁹ Tureček se o této operaci zmínil v roce 1957 vyslyšajícím soudci: „Jistý Kundera, bývalý tajemník národněsocialistické strany /spolupracovník s. Hlavačky/ byl pověřen s. Hlavačkou, aby odešel do Rakouska, kde se měl snažit dostat mezi činitele agrární skupiny žijící v zahraničí /Zelená internacionála/, kde si měl získat naprostou důvěru. Kundera byl tenkrát poslán za Bedřichem Čáčkou, aby mu umožnil cestu do zahraničí. Jelikož jsem byl už předtím s Čáčkou ve styku jako orgán cizí zpravodajské služby, požádal mě tento, zda bych mohl Kunderu dopravit bezpečně do Vídně. Podle dohody s krajským velitelem Hlavačkou byl Kundera mnou převzat od Čáčky, převezen vlakem do Břeclavi a odtud orgány břeclavské StB dopraven do Rakouska. Po několika měsících byl Kundera zatčen při přechodu našich státních hranic z Rakouska a odtud dopraven na naše KV StB“²⁰

Podobnou akci, při níž měla být kontrolní síť kolem Melichara využita, pak StB připravovala ještě jednou, v srpnu 1950. V tuto dobu měl totiž podle záznamů StB Melichar shánět někoho, kdo touží odejít do zahraničí, přičemž týnecký sedlák byl ochoten tento odchod zařídit s tím, že daná osoba pak měla ve Vídni předat zprávy určené údajně pro Antonína Bartoše. Tureček, který se o této akci dozvěděl od svého tajného spolupracovníka

---

¹⁵ Oldřich Kolář (nar. 1899). Od roku 1933 pracoval v Hodoníně jako praktický a podnikový lékař. Ve 30. letech i v období 1945 až 1948 se angažoval v národněsocialistické straně (člen krajského výkonného výboru).

¹⁶ Spis značky 4 Ts 12/68, uložený u Krajského soudu Brno, č. l. 196, výpověď Oldřicha Koláře ze dne 31. 7. 1970.

¹⁷ MZA, f. C 138 Krajská prokuratura Brno (neuspořádáno), spis značky 1 Kn 215/64, č. l. 230, výpověď Oldřicha Koláře ze dne 26. 1. 1966

¹⁸ V jedné z prvních například uvedl: „Dosud se nedá odhadnout, s kým je jak Melichar, tak i Dr. Kolář ve styku. Přesto, že Melichar mně již dost důvěřuje, nesdělil mně dosud veškeré poznatky o své činnosti, jakož i o činnosti Dr. Koláře.“ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy Brno, V 2038 Calábek a spol., operativní materiál 2, č. l. 241, úřední záznam č. 25/1949 ze dne 28. 2. 1949. Svou tehdejší rezervovanost přitom později vyjadřoval i Melichar a Čačka.

¹⁹ K této problematice srov. Dalibor STÁTNÍK, *Československé zpravodajské hry v Rakousku v počátcích studené války: exilové skupiny, západní výzvědné služby a jejich infiltrace československými agenty*. Soudobé dějiny 4, 2003, s. 487–518. Zde také odkazy na další literaturu.

²⁰ MZA, f. C 145 Státní soud Brno, inv. č. 1377, karton 311, f. 496–498, vyjádření Jaroslava Turečka. O této akci okrajově vypovídají také Turečkem sepsaná hlášení, dochovaná v archivu (ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy Brno, V 2038 Calábek a spol., operativní materiál 2).

Vratislava Hladiše (o něm se zmíníme dále), plánoval, že zprávy adresované Bartošovi (a pokud možno i odpovědi na ně) tajně získá a bude je moci případně využít pro další zpravodajskou hru. Z tohoto plánu však nakonec z různých důvodů sešlo.²¹

Zřejmě nejcennější služby však poskytla Turečkem vybudovaná kontrolní síť v případě zatčení členů odbojové skupiny „BOZ 38“.²² Tuto skupinu založil a vedl bývalý příslušník četnictva a po únoru 1948 vojenský zběh František Dvořák. Ten se od konce dubna 1949 společně s dalšími dvěma (později třemi) společníky začal ukrývat u různých lidí na Hodonínsku a Kyjovsku a provedl několik akcí, jejichž účelem bylo jednak získání zbraní a jednak veřejně vystoupit proti režimu. Nejprve přepadli stanici Sboru národní bezpečnosti ve slovenských Kopčanech, kde odcizili zbraně, střelivo a další vybavení a posléze v hájovně poblíž Moravské Nové Vsi přinutili hajného, aby jim vydal služební samopal. Další zbraně jim pak někteří lidé, u nichž se schovávali, předali z vlastní vůle.

Největší rozruch vyvolala akce uskutečněná v neděli 29. června 1949, kdy čtveřice během dopoledne obsadila ve vojenských uniformách a se zbraněmi v rukou náves v obci Archlebov poblíž Kyjova a do místního rozhlasu přečetli projev ostře odsuzující vládu komunistické strany. Na závěr svého pobytu v Archlebově „zajali“ předsedu místní organizace KSČ, hrubě mu vynadali, přinutili ho pošlapat svůj odznak člena KSČ a jako tečku mu Dvořák vepsal svůj podpis do stranické legitimace.

Na základě tohoto podpisu se Státní bezpečnost, která „přepadení“ Archlebova ani předchozí incidenty pochopitelně nenechala bez povšimnutí, konečně dozvěděla, kdo přesně za nimi stojí, a mohla tak začít vyvíjet aktivity vedoucí k dopadení pachatelů. Po několika marných pokusech využít tajné spolupracovníky bylo rozhodnuto využít k tomu kontrolní síť kolem Jana Melichara.

Za tímto účelem se Tureček na konci července 1949 opět spojil s Oldřichem Kolářem s tím, že má zájem na tom sejít se se skupinou, která provedla přepadení Archlebova. Kolář Turečkovi ochotně zařídil se skupinou spojení. Tureček, který opět vystupoval jako příslušník západní zpravodajské služby, po té, co byla celá věc konzultována přímo na centrálním Velitelství StB v Praze, skupině navrhnul, že jim umožní bezpečný odchod do zahraničí pomocí diplomatických vozů, avšak že by před tím potřeboval pomoc s jistou akcí ještě

²¹ K tomu blíže srov. L. BÍLEK, *Sedlák Jan Melichar, Státní bezpečnost a některé protirežimní aktivity na Hodonínsku na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století*, Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, 1, 2012, s. 109–110.

²² K činnosti této skupiny srov. Ivo PEJČOCH, *Vojenské osoby popravené v období politických procesů v Československu v letech 1948–1955*. Praha 2009, s. 100–105; Zdeněk HOMOLA, *Skupina BOZ 38. Případ třetího odboje na jižní Moravě?* in: Vysokoškoláci o totalitě 2011. Sborník oceněných studentských prací. Praha 2012, s. 134–165 a Libor BÍLEK, *Odhalení odbojové skupiny „BOZ 38“ na Hodonínsku v roce 1949*, Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, 2, 2012, s. 236–252.

v Československu, konkrétně „na provedení destrukčního útoku na některé tovární objekty na Vsetíně a ve Valašském Meziříčí.“ Skupina s tímto plánem ke své smůle souhlasila, její členové byli alespoň podle Turečkova hlášení dokonce „přímo nadšeni mou prací a litují, že již dříve nemohli se mnou přijít ve styk.“²³

V srpnu 1949 tak byli čtyři členové skupiny „BOZ 38“ naloženi do vozů s diplomatickou značkou a příslušníky StB převezeni do konspirační chaty u přehrady Bystřičky nedaleko Vsetína, kde se měli připravovat na svůj úkol – asistovat při bombovém útoku na zbrojovku ve Vsetíně. Na chatě pobýli ve společnosti dvou příslušníků bezpečnosti asi týden, při čemž byli stále přesvědčováni o tom, že spolupracují s rozsáhlou odbojovou organizací. Před tím, než byli jakoby náhodou zatčeni, jim příslušníci StB vyměnili zbraně za znehodnocené a vymámili z nich seznam osob, které skupině pomáhaly. V průběhu následujícího roku pak byli Dvořákovi společníci odsouzeni k dlouholetým trestům odnětí svobody, sám Dvořák byl odsouzen k trestu smrti a popraven.

Vraťme se však nyní zpět ke kontrolní síti z bývalých národních socialistů. Její ústřední postava – Jan Melichar – se přibližně v téže době, kdy byla odhalena skupina „BOZ 38“ (konkrétně v červenci 1949) minimálně dvakrát angažoval v převádění uprchlíků z Československa do sovětské okupační zóny v Rakousku.²⁴ Není zřejmé, zda o těchto útocích byla StB prostřednictvím Turečka informována, jisté však je, že během jednoho z těchto přechodů byla trojice uprchlíků zadržena²⁵ a na základě informací získaných jejich výsledkem byl zatčen jeden ze spoluorganizátorů přechodu, Melicharův známý z národněsocialistické strany, bývalý okresní tajemník Vratislav Hladiš²⁶ z Prakšic u Uherského Brodu. Ten byl v listopadu 1949 ve vyšetřovací vazbě získán jako tajný spolupracovník Státní bezpečnosti a jeho „řídícím orgánem“ se nestal nikdo jiný než Jaroslav Tureček. Hladiš od něj po svém propuštění na svobodu dostal mimo jiné za úkol začít těsněji spolupracovat s Melicharem a jeho známými (přitom však Tureček před Hladišem úzkostlivě tajil, že on sám je s Melicharem také ve styku coby „západní agent“). Zdá se tedy, že se bezpečnost nasazením nového tajného spolupracovníka buďto pokoušela svoji kontrolní síť na Hodonínsku

---

²³ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy Brno, V 2804 František Dvořák a spol., operativní materiál 1, č. l. 128 a 135.

²⁴ K tomu blíže srov. L. BÍLEK, *Sedlák Jan Melichar, Státní bezpečnost a některé protirežimní aktivity na Hodonínsku na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století*, Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, 1, 2012, s. 107–109.

²⁵ Stalo se tak až v rakouském pohraničí, kde byli zastaveni příslušníky rakouského četnictva, je tedy pravděpodobné, že se jednalo o náhodu.

²⁶ K osobě Vratislava Hladiše byl autorem tohoto příspěvku přednesen referát pod názvem *Vratislav Hladiš – odpůrce, pomahač i oběť komunistického režimu* na studentské konferenci Historie 2009 v Ústí nad Labem. Sborník příspěvků z této konference však bohužel doposud nebyl vytištěn.

„zhustit“, nebo v ní (alespoň částečně) nahradit Turečka jakožto pramen zpráv, aby ten mohl být využit jinde.

Nelze říci, že by se StB tento tah nevyplatil. Jednak se jí podařilo zachytit již výše zmíněné informace o Melicharově snaze zaslat zprávy Antonínu Bartošovi, jednak se dozvěděla o minimálně jednom dalším pokusu o útěk do zahraničí. Tentokrát se jednalo o dva římskokatolické faráře – Jana Dubského z Hladišova rodiště Prakšic a Josefa Hrubého z Uherského Brodu.²⁷ O těchto dvou duchovních, ukrývajících se z obav před zatčením, se Hladiš náhodou dozvěděl a ihned informoval Turečka. S jeho vědomím pak Hladiš duchovním nabídnul pomoc a požádal Melichara o zařízení dalšího úkrytu i vlastního přechodu hranic pro oba faráře. Dočasný bezpečný úkryt byl Melichar schopen zařídit sám, ohledně přechodu hranic se však (k radosti StB) tentokrát obrátil na Turečka alias „Janíka“, který pochopitelně souhlasil.

Státní bezpečnost tak mohla snadno připravit past – v určený den nastoupili oba faráři, do té doby ukrytí u jednoho z Melicharových známých na severní Moravě, společně s Hladišem do smlouveného vlaku, v němž je Hladiš předal příslušníkovi StB v přestrojení. Ten je patrně dopravil až do Břeclavi, v jejímž okolí měl být za pomoci příslušníků tamějšího oddílu StB proveden fingo vaný přechod hranice. Během něho měli být oba uprchlíci na rakouské straně hranice zadrženi orgány Rudé armády a vráceni do ČSR. Jak se však dovídáme z hlášení uherskohradištského velitelství StB, „*v průběhu provádění zmíněné akce nastaly nějaké nepředvídané okolnosti, nepodařila se věc dle daného předpokladu a oba duchovní se dostali ilegálně do Rakouska, aniž byli zadrženi a vráceni zpět do ČSR. Později se podařilo těmto uprchnout do Itálie.*“²⁸

Místo závěru

Pro StB nezdařená akce fingo vaného přechodu hranic dvou duchovních je poslední, o níž se v této studii zmíníme. Z dosud dohledaných archiválií víme, že skupinu osob kolem Jana Melichara bezpečnost pozorovala (a případně využívala) minimálně do října 1950, svoje styky s Melicharem však Tureček ukončil již dříve, někdy v letních měsících téhož roku (o konkrétních důvodech však můžeme jen spekulovat). Zdá se tedy, že někdy v druhé polovině

---

²⁷ K útěku obou duchovních srov. Libor BÍLEK, *Pokus Vítězslava Klímy ze Strání o protikomunistický odboj na přelomu 40. a 50. let*, in: Šestnáct příspěvků k dějinám (Velké) Moravy. Sborník k narozeninám Bohuslava F. Klímy, edd. Libor Bílek – Josef Kováčik, Brno 2011, s. 153–174.

²⁸ ABS, f. BN-V Vyšetřovací spisy Brno, V 2038 Brno, Calábek a spol., operativní materiál 2, č. l. 274. Dálnopisná zpráva ze dne 16. října 1950. Co konkrétně se tenkrát u Břeclavi stalo se dnes už můžeme pouze dohadovat, jisté však je, že oběma duchovním to zajistilo svobodu. Společně zamířili do Itálie a později každý zvlášť do Spojených států amerických.

roku 1950 přestala být tato kontrolní síť využívána. Zbývá tedy dodat, jaké byly další osudy výše zmíněných aktérů.

Jaroslav Tureček byl navzdory svým četným úspěchům po neshodách s velitelem uherskohradišťské StB Hlavačkou za ne zcela jasných okolností v polovině roku 1951 od bezpečnosti propuštěn a zbytek života strávil v různých jiných profesích, za častých výsledků Inspekcí ministra vnitra, prokuraturou a soudy k jeho dřívější činnosti.

Jan Melichar byl v červenci 1951 zatčen pro podezření ze spolupráce se skupinou „Včela“, která podle domněnky StB shromažďovala zbraně pro ozbrojený převrat.²⁹ Přestože se toto podezření nakonec nepotvrdilo, byl v roce 1952 odsouzen k dlouholetému trestu odnětí svobody, mimo jiné za činy, které spáchal v době svých styků s Turečkem. Už v této době se hájil svojí spoluprací s Hlavačkou i „Janíkem“, o němž údajně věděl, že je příslušníkem StB. S touto obhajobou nakonec uspěl i před soudem, který jej v roce 1966 všech obvinění zprostil.³⁰

Zatčení se zřejmě vyhnul Bedřich Čačka, o němž však máme jen málo zpráv. Jakožto zemědělec s relativně velkou výměrou pozemků jej však nejspíše neminula represe spojená s kolektivizací, neboť v roce 1965 je uváděno jako jeho zaměstnání dělník.

Tajný spolupracovník bezpečnosti Vratislav Hladiš si svoji slibně se rozvíjející kariéru (spolupráci totiž vykonával velmi ochotně a Tureček jeho výkony vysoce hodnotil) sám narušil, když se po útěku farářů Dubského a Hrubého pokusil od jejich příbuzných podvodně vymámit šperky údajně na podporu obou uprchlých duchovních. O věci se pak dozvěděli i jeho známí, o nichž měl pro StB sbírat zprávy, díky čemuž se pro ně stal nedůvěryhodným a tím pro StB v tomto ohledu bezcenným. Nakonec byl v roce 1951 zatčen a ve zmanipulovaném soudním řízení odsouzen k trestu odnětí svobody v délce několika let, částečně za činy, které nikdy nespáchal a částečně za činnost, kterou vykonával před svým zavázáním ke spolupráci s bezpečností. Jako historický paradox pak působí skutečnost, že ve své rodné obci je dodnes připomínán jako statečný odpůrce komunistického režimu, který byl za svou pomoc při útěku faráře Dubského nespravedlivě perzekvován.³¹

Asi nejpozoruhodnější jsou osudy hodonínského lékaře Oldřicha Koláře. Během vyšetřování členů a pomahačů skupiny Františka Dvořáka byl totiž z věznice vynesena moták,

²⁹ K tomu srov. Libor BÍLEK, *Akce „Včela“*. *Vyšetřování údajné protistátní skupiny na Uherskobrodsku v roce 1951*, in: Vysokoškoláci o totalitě. Sborník oceněných studentských prací 2009, Praha 2009, s. 13–42.

³⁰ K otázce, zda Melichar Turečka považoval za příslušníka StB nebo za člena zahraniční rozvědky blíže srov. L. BÍLEK, *Sedlák Jan Melichar, Státní bezpečnost a některé protirežimní aktivity na Hodonínsku na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století*, Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, 1, 2012, s. 101–103.

³¹ Viz internetové stránky obce Prakšice: František BURÁŇ, *Obec Prakšice – Páter Jan Dubský* [online], 2007 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z <http://www.praksice.cz/informace-o-obci/historie/pater-jan-dubsky/>

podle něhož udal členy skupiny bezpečnosti právě Kolář (což však nebyla pravda, Kolář se domníval, že ke skupině posílá agenta ze Západu). Většina bývalých přátel se proto od Koláře odvrátila a začal být všeobecně považován za udavače.³² Fama o tom, že skupinu „BOZ 38“ úmyslně zradil, nicméně přetrvává dodnes.³³

Jak je tedy patrné, využití popsané kontrolní sítě přineslo Státní bezpečnosti mnohé úspěchy při pozorování i likvidaci odpůrců režimu. Zároveň se však její fungování neobešlo bez určitých potíží, neboť přestože si to Jaroslav Tureček možná ani neuvědomoval, většina osob, které s ním přicházely coby s agentem západní výzvědné služby do styku, měla o jeho pravé totožnosti větší či menší pochyby, což jistě ovlivňovalo jejich chování vůči němu. Rozhodně se mu tedy nepodařilo dostat tyto osoby zcela pod svůj dohled a kontrolu. Navíc by Tureček v případě potvrzení zmíněných pochybností o své osobě mohl mít oprávněné obavy o vlastní bezpečnost, jak nasvědčuje případ, který se v téže době odehrál v Hodoníně. V lednu 1950 zde totiž členové jedné z protirežimních skupin fyzicky zlikvidovali příslušníka StB, o němž se domnívali, že stojí za zatýkáním odpůrců režimu.³⁴

Klíčová slova: Státní bezpečnost, třetí odboj, kontrolní síť, národněsocialistická strana, agent, Jaroslav Tureček, skupina „BOZ 38“.

Abstrakt: Příspěvek pojednává o problematice tzv. kontrolních sítí Státní bezpečnosti, tedy o seskupeních odpůrců komunistického režimu, na něž se tajná policie bez jejich vědomí napojila prostřednictvím svého tajného spolupracovníka nebo příslušníka v přestrojení. Po popsání principu fungování kontrolních sítí příspěvek přibližuje jeden konkrétní případ jejich využití. Ten se týká skupiny bývalých příslušníků národněsocialistické strany z jihovýchodní Moravy, s nimiž v letech 1948 až 1950 komunikoval příslušník velitelství Státní bezpečnosti v Uherském Hradišti Jaroslav Tureček, vydávající se za člena západní výzvědné služby. Státní bezpečnosti se díky tomuto kontaktu podařilo mimo jiné zatknout ozbrojenou odbojovou skupinu „BOZ 38“ a vyslat do zahraničí do prostředí československého exilu svého tajného spolupracovníka.

---

³² K tomu srov. ABS, f. A 8/1 Inspekce ministra vnitra, inv. č. 488 Dr. Oldřich Kolář.

³³ Toto nijak neověřené tvrzení je například uvedeno v publikaci Rudolf JIŘÍČEK, *Paměti národa z pohledu Masarykova kraje Hodonínska: 1914–2009*. Uherské Hradiště 2010, s. 255–256.

³⁴ K tomu srov. Ivo PEJČOCH – Prokop TOMEK, *Agenti – chodci na popravišti*, Cheb 2010, s. 300–309.